

Dostępność w projektach kulturalnych

DOBRY PROJEKT
– CZYLI JAKI?

Poradnik dla
wnioskodawców
programu
Kreatywna Europa
2021–2027

SPIS TREŚCI

- 3 Dlaczego dostępność?
- 4 Dostępność, czyli co?
- 6 Dostępność w projektach: różne formy, jeden standard
- 7 Korzyści dostępności
- 8 Przygotowanie wniosku
- 12 Dostępność we wniosku grantowym
- 14 Dostępność w ocenie wniosków
- 16 Dostępność w realizacji projektu
- 18 Narzędzia i inspiracje

Publikacja powstała we współpracy z Agatą Etmanowicz – prezeską Fundacji Impact. Projektuje i prowadzi nie tylko warsztaty, ale także procesy i programy dla profesjonalistów_ek w sektorze kultury – branżowo, ponadbranżowo i dla konkretnych organizacji. Stworzyła koncepcję programów z audience development u podstawy dla Europejskich Stolic Kultury (dla Wrocławia 2016, Kowna 2022), w obszarze dostępności dla Trenoczyna 2026, a także współpracowała z innymi Stolicami m.in. Koszycami 2013 i Rijeką 2020. W przeszłości zajmowała się polityką kulturalną – zarówno lokalnie, jak i na poziomie europejskim (od programów UE, przez wsparcie sektora kreatywnego po Europejskie Stolic Kultury i Partnerstwo Wschodnie). Od ponad dekady jest też związana z Fabryką Sztuki w Łodzi i jej ART_INKUBATORem.

OD AUTORKI:

Bardzo dziękuję Creative Europe Desk Polska za zaproszenie, zaufanie, współpracę i przestrzeń do podzielenia się doświadczeniem.

Dostępność jest dla mnie ważnym tematem nie tylko zawodowo, ale też prywatnie. Choć zajmuję się nim od wielu lat w praktyce, to wciąż się go uczę. Każdy dzień przynosi coś nowego, nauka nigdy się nie kończy.

Dostępność to dla mnie nie tylko zestaw narzędzi i rozwiązań, ale przede wszystkim przekonanie, że kultura powinna być tworzona i przeżywana w sposób naprawdę wspólny.

Szczególne podziękowania kieruję do Agnieszki Wlazęł i Rafała Lisa za uważne czytanie, poprawki i trafne uwagi, które pomogły nadać tekstowi ostateczny kształt.

Łączy nas Fundacja Impact (www.impactaudience.org). Wspólnie wspieramy instytucje i organizacje w całej Europie w strategicznej pracy z publicznością, otwieraniu się na różnorodne publiczności i włączaniu osób z niepełnosprawnościami w procesy twórcze i organizacyjne. Uczymy się od siebie nawzajem i razem testujemy różne rozwiązania.

Mam nadzieję, że ten przewodnik będzie dla Was nie tylko praktycznym wsparciem przy pisaniu i realizacji projektów, ale też inspiracją do dalszych kroków. I tych małych i dużych. W stronę kultury, która jest dla wszystkich (a przynajmniej nie wyklucza nikogo!).

DLACZEGO DOSTĘPNOŚĆ?

„Równouprawnienie płci i włączenie społeczne pozostają w centrum programu Kreatywna Europa, co oznacza, że finansowane projekty muszą uwzględniać te kwestie na etapie projektowania i realizacji. Podczas oceny wniosków we wszystkich obszarach szczególną uwagę zwraca się na strategię przedstawioną przez wnioskodawców w celu zagwarantowania włączenia społecznego i równowagi płci.”

Przewodnik po obszarze grantowym
Projekty Współpracy Europejskiej 2025

Dostępność w kulturze to nie tylko dobre praktyki, trend czy wyraz dobrej woli. W Polsce to także obowiązek prawny, zapisany między innymi w ustawie o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

W programach finansowanych ze środków Unii Europejskiej, takich jak Kreatywna Europa, dostępność ma szczególne znaczenie. Jakkolwiek nie jest osobnym formalnym kryterium oceny, to jest elementem szerszego horyzontalnego priorytetu włączenia społecznego. Dostępność oraz równość, różnorodność i włączenie są w związku z tym oceniane w ramach wszystkich kluczowych kryteriów oceny (trafność, jakość, zarządzanie, wpływ).

Właściwie zaplanowana dostępność projektu nie tylko zwiększa szanse na dofinansowanie. Poprawnie wdrożona dostępność pomaga dotrzeć do nowych osób, zwiększa oddziaływanie działań projektowych i poszerza ich europejski wymiar.

W tym mini-przewodniku traktujemy dostępność nie jako „dodatek”, lecz jako **organiczny element** dobrze zaplanowanego projektu, który bezpośrednio przekłada się na program projektu, budżet, harmonogram i partnerstwa. **Dostępność jest ważna, od pierwszego szkicu projektu, po ostatnią stronę raportu końcowego.**

Postaramy się odpowiedzieć tu na pytania:

- Czym właściwie jest dostępność w praktyce, zwłaszcza w międzynarodowych projektach kulturalnych?
- Jak ją zaplanować, dobrze opisać we wniosku i wdrożyć?
- Jak rozmawiać o dostępności z organizacjami partnerskimi?
- Jak zadbać o to, żeby dostępność była realnym narzędziem włączania i rozwoju publiczności?
- Jak zagwarantować dostępność wewnątrz projektu?

Chcemy, żeby po lekturze tego tekstu dostępność stała się dla Was czymś oczywistym i niezbędnym. By była nierozłącznym elementem dobrego projektu, a nie czymś, co „dodaje” się na końcu, „odhacza”.

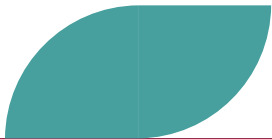
To podejście zwiększa potencjał projektu, sprawia, że jest on bardziej trwały, rzeczywiście włącza i adekwatnie odpowiada na potrzeby odbiorców i odbiorczyń.

Dostępność to nie tylko zestaw narzędzi i checklist. To podejście, sposób myślenia i działania.

DOSTĘPNOŚĆ, CZYLI CO?

Dostępność można rozumieć jako tworzenie opcji, dawanie możliwości wyboru. Tak, aby każda osoba mogła uczestniczyć w oferowanych przez Was aktywnościach, na swój sposób. Chodzi o to, by czuła się dobrze i bezpiecznie. Aby mogła podjąć decyzję o uczestnictwie albo rezygnacji z udziału. I żeby kierowała się przy tym swoim gustem i zainteresowaniami, a nie barierami w dostępie.

W praktyce projektu kulturalnego może to oznaczać tworzenie warunków, w których wszystkie osoby zaangażowane – zarówno publiczność projektu, zespół projektowy, twórcy i twórczynie, zespoły techniczne – mogą na równych zasadach brać udział we wszystkich działaniach projektu.

TAK ROZUMIANA DOSTĘPNOŚĆ TO MIĘDZY INNYMI:

DOSTĘPNOŚĆ ARCHITEKTONICZNA

Warto upewnić się, że miejsca, w których będą odbywać się działania, pozwalają każdej osobie na swobodne poruszanie się i udział. Dotyczy to zarówno własnych przestrzeni, tych należących do partnerów, jak i wynajmowanych. Weryfikacja dostępności architektonicznej powinna być elementem planowania, nie działaniem na ostatnią chwilę.

DOSTĘPNOŚĆ CYFROWA

Dostępność to nie tylko brak schodów w budynku, ale też brak „barier” w internecie. Strony internetowe, media społecznościowe, aplikacje, platformy e-learningowe czy materiały online powinny być zgodne z międzynarodowymi standardami (przede wszystkim WCAG – Web Content Accessibility Guidelines, czyli wytycznymi dotyczącymi dostępności treści internetowych) i umożliwiać korzystanie z technologii asystujących.

DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

Dostępność to również komunikacja. Jasna, zrozumiała i prowadzona różnymi kanałami, tak aby docierała do osób o różnych preferencjach. Ważne jest myślenie o niej nie tylko w kategoriach „nadawania” informacji, lecz także „odbioru”. To umożliwianie uczestnikom komunikowania swoich potrzeb i opinii przed, w trakcie i po wydarzeniach czy działaniach. W komunikacji warto zadbać o równoległe wykorzystanie różnorodnych metod i technik, takich, które mogą być odebrane przez różne zmysły.

DOSTĘPNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO SENSORYCZNA

To tworzenie takich warunków odbioru wydarzeń, które dostosowują bodźce do potrzeb uczestników. Czasem oznacza to ich redukcję. Na przykład przez wprowadzenie cichych godzin, neutralnego oświetlenia, ograniczenie zapachów czy przygotowanie pokoi wyciszenia. Innym razem może być to wzmocnienie lub uzupełnienie przekazu, jak w przypadku stosowania pętli indukcyjnych, audiodeskrypcji, materiałów dotykowych i makiet, powiększonego druku, kontrastowych oznaczeń czy organizacji wydarzenia w formule „zrelaksowanej” - czyli swobodnej, bez sztywnych zasad i oczekiwania określonych zachowań od publiczności.

DOSTĘPNOŚĆ POZNAWCZA

Polega na takim przygotowaniu treści i doświadczeń, aby były one zrozumiałe niezależnie od sposobu uczenia się czy stopnia znajomości tematu. Może to oznaczać stosowanie jasnego języka, wyraźnej struktury, przemyślanego tempa wydarzeń. Pomocne będzie też unikanie zbędnej złożoności, oferowanie różnych formatów przekazu (tekstu, obrazu, dźwięku czy wideo) oraz materiałów wprowadzających i objaśniających.

DOSTĘPNOŚĆ FINANSOWA

Dostępność ma również wymiar finansowy. To projektowanie działań tak, aby koszty uczestnictwa nie były barierą. Mowa tu nie tylko o cenach biletów czy opłatach rejestracyjnych, lecz także o podróży, zakwaterowaniu, opiece nad dziećmi czy utraconych dochodach w czasie udziału w projekcie. Rozwiązaniem mogą być obniżone ceny, stypendia, zwroty kosztów, elastyczne formy płatności czy wsparcie partnerskie.

Dostępność to także, a może przede wszystkim:
postawa zespołu projektowego. To gotowość do słuchania i reagowania na potrzeby zarówno publiczności, jak i osób współpracujących.

To nie tylko zestaw narzędzi i rozwiązań, ale przede wszystkim kultura pracy.

Każdy z wymiarów dostępności ma znaczenie. Prawdziwa siła tkwi w tym, jak łączy się je w spójną całość. W praktyce oznacza to, że nie planujemy każdego z nich osobno, lecz patrzymy, jak się przenikają i wzajemnie wspierają.

Przykład? Jeśli wydarzenie jest dostępne architektonicznie, ale komunikacja o nim jest prowadzona wyłącznie w trudnym, specjalistycznym języku, dostępność jest niepełna. Z drugiej strony, nawet najlepiej przygotowany łatwy do czytania tekst nie wystarczy, jeśli wydarzeniu towarzyszy nadmiar bodźców, które zniechęcają lub uniemożliwiają udział.

Dlatego przy planowaniu warto pytać: czy rozwiązania dostępnościowe tworzą razem pełną ścieżkę uczestnictwa? Czy pozwalają każdej osobie **dotrzeć, wziąć udział i w pełni skorzystać z tego, co oferuje projekt?**

DOSTĘPNOŚĆ W PROJEKTACH: RÓŻNE FORMY, JEDEN STANDARD

Podejście, do którego Was zachęcamy, to dostępność przenikająca wszystkie działania i etapy pracy: jest elementem między innymi programu artystycznego i kulturalnego, komunikacji, przestrzeni, narzędzi cyfrowych, warunków pracy, a także sposobu planowania, realizacji i podsumowania projektu. Dotyczy zarówno sposobu pracy z publicznością, jak i zasad współpracy w zespole czy warunków uczestnictwa twórców i ekspertek w przedsięwzięciu. Każdy z tych wymiarów jest ważny, ale kluczowe jest to, jak łączymy je w praktyce, czy efekty są spójne i czy nie wykluczają nikogo.

To podejście działa niezależnie od tematu czy skali przedsięwzięcia.

Dostępność może być też tematem przewodnim projektu.

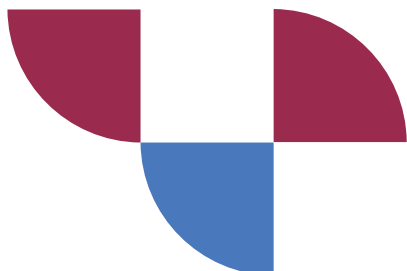
Przykładowe formy takich działań to:

- opracowywanie i wdrażanie standardów dostępności dla wybranej dziedziny sztuki, gatunku lub formatu,
- wdrażanie, rozwijanie i testowanie narzędzi dostępu (ogólnie, szeroko lub w konkretnych dziedzinach sztuki, czy typach wydarzeń),
- prezentacje artystyczne albo programy rezydencji, warsztatów, czy rozwoju profesjonalnego twórczyń i ekspertów z niepełnosprawnościami,
- działania skierowane do konkretnych grup publiczności,
- kampanie promujące równe uczestnictwo w kulturze.

Często główny temat projektu jest inny (np. ochrona dziedzictwa, sztuka cyfrowa), ale w jego ramach pojawia się wyraźnie **wydzielony blok poświęcony dostępności lub włączeniu**. Może to być np. cykl warsztatów, specjalny moduł wydarzenia, publikacja czy rezydencja skierowana do określonych grup uczestników i uczestniczek.

Dostępność w projektach dotyczy nie tylko publiczności. Obejmuje także wszystkich, którzy projekt współtworzą. Równe uczestnictwo w pracy twórczej, produkcyjnej i organizacyjnej to podstawa „**dostępności od środka**”. Dzięki temu projekt zostaje wzbogacony o różnorodne perspektywy i doświadczenia. Unika się rozwiązań oderwanych od realnych potrzeb. To pokazuje, że równość jest praktykowana w procesie, a nie tylko deklarowana w efektach.

W praktyce oznacza to zapewnienie narzędzi dostępu zarówno „na zewnątrz” – w kontakcie z publicznością, jak i „do wewnątrz” – w relacjach i codziennej pracy zespołu. Może to oznaczać, że przestrzeń, w której odbywają się spotkania, jest w pełni dostępna, a narzędzia i platformy cyfrowe, z których korzystacie, spełniają standardy dostępności. Że dokumenty i materiały są przygotowane w formatach zrozumiałych dla wszystkich uczestników, a komunikacja odbywa się w tempie pozwalającym każdej osobie na pełne uczestnictwo. Że próby, warsztaty czy wyjazdy są planowane tak, aby każda osoba miała możliwość dotarcia i aktywnego udziału (z uwzględnieniem potrzeb transportowych, zakwaterowania czy asystencji). I że w budżecie przewidziano środki na narzędzia dostępu, które mogą okazać się potrzebne w trakcie pracy.

KORZYŚCI DOSTĘPNOŚCI

Wszystko powyższe odpowiada na pytanie: po co dbać o dostępność? Jeśli wydarzenie, treści lub narzędzia są niedostępne, to dla części osób projekt w praktyce... po prostu nie istnieje.

Patrzenie na dostępność tylko przez pryzmat obowiązku lub kosztów ogranicza jej potencjał.

Dobrze zaplanowane rozwiązania dostępnościowe:

- poszerzają grupę odbiorców/czyń
– docieracie do osób, które dotąd nie uczestniczyły w kulturze,
- zwiększają jakość doświadczenia
– wszyscy korzystają z jasnej komunikacji, lepszej organizacji i przyjaznych narzędzi,
- wzmacniają wizerunek i wiarygodność
– pokazujecie, że Wasze działania są spójne z deklaracjami o równości i włączeniu,
- podnoszą wartość merytoryczną
– różnorodne perspektywy osób współtworzących i uczestniczących wzbogacają projekt,
- otwierają drogę do innowacji –
potrzeba usuwania barier sprzyja nowym rozwiązaniom i współpracy międzysektorowej.

Warto patrzeć na dostępność przez **połączenie audience development (rozwoju publiczności) i accessibility (dostępności)**. Narzędzia dostępności działają szerzej, niż może się wydawać. Poprawiają komfort i jakość odbioru wydarzenia, a każde z nich może przynieść korzyści kilku różnym grupom jednocześnie. Efekt? Więcej osób uczestniczących, większa różnorodność i mocniejszy, trwalszy wpływ społeczny całego przedsięwzięcia.

Dostępność to także inwestycja w przyszłość. Standardy i narzędzia, które wypracujesz teraz, w przyszłość mogą stać się fundamentem codziennej pracy.

PRZYGOTOWANIE WNIOSKU, CZYLI DOSTĘPNOŚĆ OD POCZĄTKU

Dlaczego warto myśleć o dostępności już na etapie wniosku? Bo tylko wtedy staje się integralną częścią działań, a nie dodatkiem do projektu. Płynnie przekłada się na działania projektowe i dobrze zaplanowany budżet. Stanowi spójny element narracji projektu.

Przyszedł Wam do głowy pomysł na projekt?

Przyszedł Wam do głowy pomysł na projekt? A może zaprzyjaźniona organizacja partnerska przyszła do Was z pomysłem? Niezależnie od tego w jakim obszarze kultury czy sztuki działacie oraz jakiego rodzaju działania chcecie zrealizować, planowanie dostępności powinno zaczynać się na etapie tworzenia koncepcji projektu.

Skoro planowanie dostępności trzeba rozpocząć na etapie rozwijania koncepcji, to znaczy, że nie może się to odbyć bez zaangażowania organizacji partnerskich, które współtworzą projekt.

Zacznij rozmawiać o dostępności już na pierwszych spotkaniach z partnerami, tak aby wspólnie ustalić standardy pracy i narzędzia.

JAK ZACZĄĆ ROZMOWĘ NA TEMAT DOSTĘPNOŚCI Z PARTNERAMI?

Wspólne cele

Ustalcie, jakie zmiany w zakresie dostępności chcecie osiągnąć dzięki wspólnemu projektowi i jaki ma być ich trwały efekt. **Najpierw wyobraźcie sobie, jak wygląda „dostępny projekt” po jego zakończeniu.** Kogo udało się włączyć? Jakie bariery zostały usunięte? Jakie nowe standardy czy narzędzia pozostaną po projekcie? Dopiero potem przejdźcie do wyboru działań, narzędzi i podziału obowiązków. Czyli najpierw „po co i dla kogo”, a później „jak”.

Rozmawiając o każdym etapie projektu oraz planowanych działaniach, „odmierzcie” je przez ludzi o różnorodnych potrzebach i zapytajcie, czy każda osoba będzie miała do nich dostęp i będzie mogła wziąć w nich udział – zarówno po stronie publiczności, jak i osób twórczych, artystycznych, organizujących czy produkujących wydarzenia. A jeśli nie – zastanówcie się, co możecie zmienić.

Język korzyści

Ktoś w zespole projektowym nie jest do końca przekonany, by traktować dostępność na równi z innymi wartościami i zagadnieniami? Opowiedz o korzyściach: **dostępność bezpośrednio podnosi jakość projektu.** Zapewnia równe możliwości uczestnictwa różnym osobom i poprawia odbiór działań przez publiczność. Narzędzia dostępności pozwalają dotrzeć także do osób, które zwykle nie uczestniczą w kulturze. Dostępność jest również doskonałym narzędziem weryfikacji – działa jak test jakości. Jeśli Twoje wydarzenie lub materiały są dostępne, prawdopodobnie są też lepiej zorganizowane, jaśniejsze i bardziej zrozumiałe.

Odwołanie do prawa

Argumenty o korzyściach z dostępności nie zadziałały? Pamiętaj, że jest jeszcze prawo.

Regulacje dotyczące dostępności warto traktować jak standard jakości – zasady, które można (i warto) stosować w niemal każdym projekcie. Coraz więcej partnerów zagranicznych pracuje już w zgodzie z Europejskim Aktem o Dostępności.

W pracy projektowej dostępność dobrze jest traktować jako punkt odniesienia, nawet jeśli konkretne działania nie są objęte rygorem prawnym. Warto też uwzględnić te zasady w umowach partnerskich, briefach produkcyjnych i specyfikacjach zamówień, tak aby wszyscy zaangażowani w projekt od początku znali oczekiwania w tym zakresie.

Najważniejsze akty prawne, które warto znać i stosować:

- **Europejski Akt o Dostępności** (EAA – The European Accessibility Act) – w Polsce obowiązuje od 28 czerwca 2025 r. Określa dostępność usług cyfrowych, sprzedaży biletów, e-commerce czy sprzętu elektronicznego.
- **Dyrektywa Unii Europejskiej w sprawie dostępności stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych** – w Polsce wdrożona ustawą z 4 kwietnia 2019 roku (Dz. U. 2019 poz. 848).
- **Konwencja ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami** (CRPD – Convention on the Rights of Persons with Disabilities) – ratyfikowana przez Unię i Polskę. Wprowadza zasadę równego dostępu do życia społecznego, kulturalnego i zawodowego.
- **Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami** (Dz. U. 2019 poz. 1696) – określa obowiązki instytucji publicznych w Polsce w zakresie dostępności architektonicznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej.

NIE ZAKŁADAJ, PYTAJ

To złota zasada. Nie tylko w obszarze dostępności. Dotyczy to zarówno planowanych działań i narzędzi, jak i sposobu współpracy w zespole i pomiędzy partnerami.

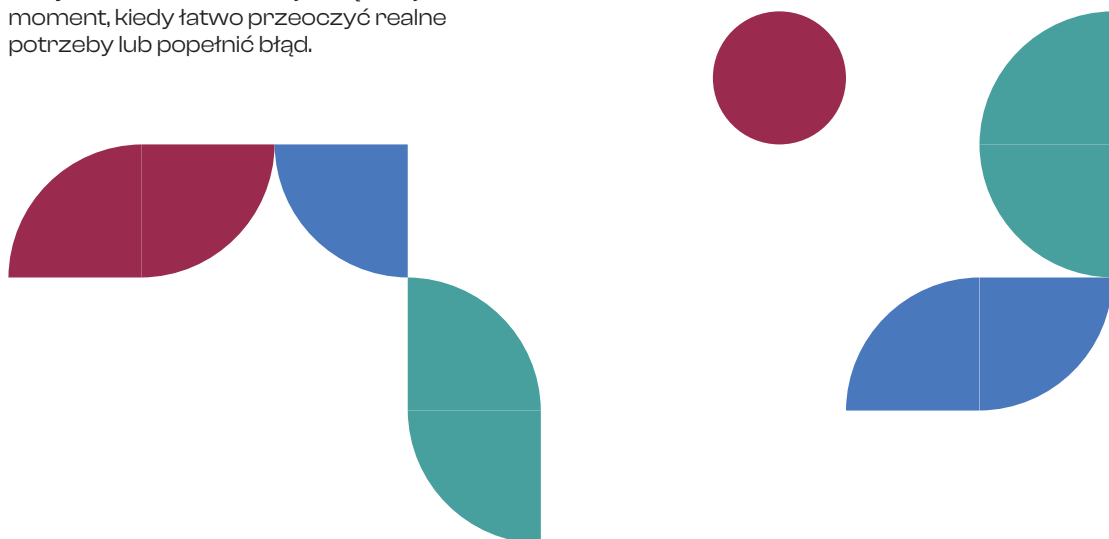
Jeśli chodzi o wiedzę o dostępności, polski sektor kultury wypada naprawdę dobrze – czasem wręcz wyróżniającą na tle innych państw członkowskich. Takie są moje doświadczenia z projektów międzynarodowych. Często to właśnie polskie organizacje partnerskie podnoszą temat dostępności i mówią „sprawdzam”. Dużą rolę odegrała w tym obowiązująca ustawa, choć warto pamiętać, że wiele instytucji i organizacji podejmowało działania w tym zakresie jeszcze zanim dostępność stała się wymogiem prawnym.

Warto pamiętać, że doświadczenie partnerów w pracy nad dostępnością może być bardzo zróżnicowane. W jednym kraju obowiązują konkretne przepisy i standardy, w innym rozwiązania dostępnościowe wciąż są rzadkością. Niekiedy standardy w konkretnych krajach są bardziej rygorystyczne albo zniuansowane. To, co dla jednego partnera jest codzienną praktyką, dla innego może być zupełną nowością. **Świadomość różnic ułatwia planowanie wspólnych działań i ustalenie realistycznych standardów.**

Żaden akt prawny nie da nam pełnego zestawu wytycznych, jasnych rozwiązań i gotowych narzędzi. I nigdy nie powinno się zakładać, że wiemy już o dostępności wszystko. Chwila, w której to się dzieje, to moment, kiedy łatwo przeoczyć realne potrzeby lub popełnić błąd.

Dlatego zamiast narzucać partnerom gotowe działania, warto zacząć od pytań:

- Jakie macie dotychczasowe obserwacje i doświadczenia związane z dostępnością?
- Czy w waszym zespole lub wśród stałych współpracowników są osoby, które doświadczają niepełnosprawności?
- Czy macie doświadczenie we współpracy z organizacjami zajmującymi się dostępnością? Jeśli nie, czy znacie potencjalnych lokalnych partnerów? Organizacje, które zajmują się dostępnością?
- Jakie bariery mogą pojawić się w waszej przestrzeni lub wydarzeniach? Skąd o nich wiecie?
- Jakie rozwiązania lub narzędzia możecie wypróbować w ramach projektu?

ZASADY KOMUNIKACJI I WSPARCIA W PARTNERSTWIE

Sprawdźcie, która z organizacji partnerskich ma największe doświadczenie w pracy nad dostępnością i ustalcie, jak można wykorzystać jej potencjał w projekcie.

Na tym etapie warto omówić:

- Kto będzie pełnił rolę osoby koordynującej dostępność – zarówno w perspektywie całego projektu, jak i w poszczególnych organizacjach? Warto powołać zespół do spraw dostępności, w skład którego wejdą osoby reprezentujące organizacje partnerskie.
- W jaki sposób będziecie dzielić się materiałami, dobrymi praktykami i wiedzą?
- Jak będzie wyglądała procedura reagowania na zgłoszone potrzeby osób uczestniczących w trakcie projektu?
- Jak będziecie rozwiązywać potencjalne problemy i wyzwania związane z dostępnością? Zarówno te przewidywalne, jak i te, które mogą pojawić się niespodziewanie.

Dobłą praktyką jest ustalenie już na początku, że **kwestie dostępności będą stałym punktem spotkań partnerskich**. Dzięki temu łatwiej będzie wychwytywać pojawiające się trudności i reagować na nie na bieżąco.

KONSULTUJ I SPRAWDZAJ

Już na etapie przygotowania wniosku zaplanuj konsultacje z osobami, które mają doświadczenie w korzystaniu z dostępnych (i niedostępnych) wydarzeń oraz przestrzeni.

Mogą to być pracownicy organizacji zajmujących się dostępnością, ale także artystki oraz odbiorcy działań kulturalnych. Ważny jest głos osób samorządnych – czyli takich, które publicznie działają na rzecz praw i potrzeb swojej grupy, reprezentując jej perspektywę lub nagłaśniając indywidualne doświadczenia.

Odpowiednio zaplanowane konsultacje pomogą:

- zweryfikować założenia projektu, przyjmując perspektywę realnych potrzeb,
- uniknąć kosztownych lub trudnych poprawek na etapie realizacji,
- znaleźć proste, skuteczne rozwiązania, które nie zawsze są oczywiste dla organizatorów lub osób bez doświadczenia w dostępności,
- wzmocnić jakość i oddziaływanie projektu. Już na poziomie wniosku, można przedstawić, że projekt powstaje we współpracy, a nie „dla” określonej grupy.

Warto pomyśleć o zaplanowaniu stałego kontaktu z konsultantami i konsulantkami również w trakcie realizacji projektu.

DOSTĘPNOŚĆ WE WNIOSKU GRANTOWYM

W wielu wnioskach grantowych nie ma (jeszcze) osobnej rubryki dedykowanej dostępności. Opis działań w zakresie dostępności trzeba więc „rozdystrybuować” w różnych miejscach. Tak, żeby była widoczna w logice całego projektu i spójna z kryteriami oceny.

Poniższe wskazówki pomogą Ci wpisać działania dostępnościowe w logikę całego wniosku.

OPIS PROJEKTU / UZASADNIENIE (TŁO, CELE, POTRZEBY)

- Opiszcie znaczenie i korzyści płynące z dostępnościowego wymiaru projektu.
- Jeśli projekt stanowi część szerszej strategii włączenia społecznego, wskażcie, w jaki sposób dostępność się w nią wpisuje.
- Uwzględnijcie diagnozę potrzeb. Opiszcie, w jaki sposób zidentyfikowaliście bariery i oczekiwania odbiorców (np. badania, konsultacje z grupami docelowymi, rozmowy z osobami samorzecznymi, ekspertkami, analiza dotychczasowych doświadczeń).
- Wyjaśnijcie, jakie bariery w dostępie chcecie usunąć lub ograniczyć (np. architektoniczne, cyfrowe, komunikacyjne, sensoryczne, poznawcze, finansowe). Jakie narzędzia planujecie testować? Którymi kwestiami zajmiecie się bardziej szczegółowo?
- Pokażcie, w jaki sposób projekt odpowiada na realne potrzeby uczestników (zarówno publiczności, jak i osób zaangażowanych w realizację).
- Unikajcie ogólników: podajcie konkretne przykłady działań.

KONCEPCJA I METODOLOGIA / PLAN DZIAŁAŃ

- Opiszcie, jak dostępność wpisuje się w całościową koncepcję projektu i w jego cele.
- Wskażcie, jak rozwiązania dostępnościowe przełożą się na rezultaty.
- Uwzględnijcie dostępność w opisie każdego działania. Nie zapomnijcie o tych wewnętrznych (np. spotkania partnerskie, proces twórczy).
- Jeśli planujecie dedykowane moduły lub działania (np. niestandardowe wydarzenia w innowacyjnej formule, działania podnoszące kompetencje artystów z niepełnosprawnościami) – uwzględnijcie je w planie.
- Opiszcie, jak będziecie monitorować dostępność (np. konsultacje z grupami docelowymi, testy, ewaluacje).
- Zadbajcie o to, aby działania badawcze, ewaluacyjne i monitoringowe były prowadzone w dostępnej formie (np. ankiety w wersji tekstu łatwego do czytania, tłumaczenia na język migowy, możliwość zgłoszenia opinii ustnie i w formie alternatywnej).

PARTNERSTWO I ZESPÓŁ

- Wskażcie doświadczenie organizacji partnerskich w zakresie dostępności i opiszcie, jak zostanie wykorzystane.
- Określcie role, podział zadań i odpowiedzialności np. koordynatorka dostępności w projekcie, osoby kontaktowe w organizacjach partnerskich i współpracujących.
- Jeśli członkowie zespołu, których to dotyczy wyrażają na to zgodę, możecie podkreślić ich doświadczenie niepełnosprawności.
- Opiszcie rolę ekspertów i ekspertek zewnętrznych (np. tłumaczy migowego, autorek audiodeskrypcji).

ZARZĄDZANIE PROJEKTEM

- Uwzględnijcie dostępność w procedurach zarządzania, komunikacji wewnętrznej, podróży i zakwaterowania.
- Opiszcie, jak zagwarantujecie równe uczestnictwo w procesie decyzyjnym.
- Wskażcie, jak będziecie monitorować i omawiać dostępność na spotkaniach projektowych.

UPOWSZECHNIANIE I KOMUNIKACJA

- Opiszcie, jak zadacie o dostępność w działaniach promocyjnych i komunikacyjnych (np. formaty dostępne cyfrowo, tekst łatwy do czytania, napisy rozszerzone, audiodeskrypcja materiałów wideo).
- Wskażcie, jak zapewnicie dostępność wydarzeń promocyjnych i upowszechniających (dostępność architektoniczna, w tym usług pobocznych jak catering, komunikacja przed i w trakcie wydarzenia).
- Pokażcie, w jaki sposób dostępność może zwiększyć zasięg i różnorodność odbiorców i odbiorczyń.

BUDŻET

- Zaplanujcie i opiszcie koszty związane z narzędziami i procesem dostępności (wsparcie eksperckie, usługi zewnętrzne, zakup sprzętu, wsparcie uczestników).
- Upewnijcie się, że pozycje w budżecie są spójne z opisem działań.
- Pamiętajcie, że lepiej przeszacować niż zaniżyć koszty dostępności.

EWALUACJA I TRWAŁOŚĆ REZULTATÓW

- Wskażcie wskaźniki dostępności (np. liczba wydarzeń z tłumaczeniem na język migowy, liczba materiałów w formatach dostępnych).
- Jeśli program grantowy bezpośrednio tego nie wymaga, unikajcie określania wskaźników przez liczby osób z niepełnosprawnościami, które angażujesz w projekt. Wskaźniki ustalcie w odniesieniu do usług i narzędzi.
- Opiszcie, jak wypracowane rozwiązania dostępnościowe będą wykorzystywane po zakończeniu projektu.

DOSTĘPNOŚĆ W OCENIE WNIOSKÓW

Poniższa tabela została przygotowana na podstawie ówczesnych czterech kryteriów oceny wniosków Kreatywnej Europy:

1. Zgodność z celami i priorytetami konkursu (Relevance)
2. Jakość treści i działań (Quality of the content and activities),
3. Zarządzanie projektem (Project management),
4. Upowszechnianie, wpływ i widoczność (Dissemination. Impact & visibility)

Choć nazwy kryteriów mogą zmieniać się w przyszłości, a także różnić w zależności od programu czy konkursu grantowego, logika oceny pozostaje zazwyczaj podobna. Dlatego zebrane wskazówki mogą być pomocne nie tylko w kontekście Kreatywnej Europy, ale także przy przygotowywaniu wniosków do innych programów wspierających projekty kulturalne i społeczne.

W proponowanej tabeli skupiamy się wyłącznie na perspektywie dostępności. Inne zagadnienia zostały celowo pominięte. Sama tabela nie jest ani listą kontrolną osób oceniających wnioski (w dokumentacji każde kryterium jest rozpisane dużo bardziej szczegółowo), ani gotowym szablonem dla wypełniających. To raczej inspiracja i podpowiedź, jak wpisać dostępność w logikę projektu tak, by była widoczna i wybrzmiała podczas ocen.

KRYTERIUM OCENY	CO JEST WAŻNE	JAK TO POKAZAĆ WE WNIOSKU
Zgodność z celami i priorytetami konkursu (Relevance)	• Czy projekt wpisuje się w priorytety, w tym w równość, włączenie społeczne, różnorodność? • Czy projekt odpowiada na potrzeby i bariery w dostępie, które jasno zidentyfikowano? • Czy ma wyraźny europejski wymiar i wartość dodaną? • Czy opis jest konkretny, a nie deklaratorywny (zły przykład: „dla wszystkich” bez uzasadnienia).	• Opiszcie, jakie konkretne bariery chcecie przełamać (architektoniczne, cyfrowe, komunikacyjne, sensoryczne, poznawcze, finansowe) i w jaki sposób je zidentyfikowano (np. badania, konsultacje, doświadczenie). • Pokażcie, że dostępność jest integralną częścią strategii włączenia społecznego i różnorodności. • Podajcie przykłady działań dostępnościowych w projekcie – zarówno dla publiczności, jak i „od środka” (dla zespołu, artystów, partnerów). • Unikajcie ogólników – pokażcie rozwiązanie wprost w kontekście potrzeb grup docelowych. • Podkreście europejski wymiar w kontekście priorytetów UE – opiszcie, jak dostępność może praktycznie wpłynąć na udział osób z różnych krajów i środowisk.
Jakość treści i działań (Quality of the content and activities)	• Czy koncepcja i metodologia są spójne, realistyczne i dobrze uzasadnione? • Czy dostępność jest wpleciona w projekt od etapu planowania po realizację? • Czy działania są dopasowane do potrzeb grup docelowych? • Czy opisano sposób monitorowania i ewaluacji dostępności?	• Pokażcie, w jaki sposób dostępność jest integralną częścią koncepcji projektu (a nie tylko dodatkiem). • Opiszcie rozwiązania dostępnościowe przy każdym działaniu. • Uwzględnijcie zarówno działania dla publiczności, jak i te zapewniające równe uczestnictwo osób pracujących nad projektem i artystów. • Wskażcie konkretne metody monitorowania (np. testy, konsultacje eksperckie, konsultacje z grupami odbiorców, ewaluacje). • Jeżeli planujecie usługi zewnętrzne (np. tłumaczenia na języki migowe, audiodeskrypcję), opiszcie, kto i jak je wykona. • Zadbajcie, by opis działań był spójny z kosztami w budżecie.
Zarządzanie projektem (Project management)	• Czy struktura zarządzania sprzyja skutecznej realizacji działań dostępnościowych? • Czy partnerzy mają doświadczenie i kompetencje w tej dziedzinie? • Czy określono role i odpowiedzialność w obszarze dostępności? • Czy zapewniono mechanizmy współpracy i komunikacji?	• Wskażcie, które organizacje i osoby w zespole mają doświadczenie w dostępności i jak je wykorzystacie. • Opiszcie mechanizmy koordynacji dostępności w całym konsorcjum (np. koordynator dostępności w projekcie i u partnerów). • Uwzględnijcie wspólne standardy w umowach partnerskich, briefach produkcyjnych i specyfikacjach zamówień. • Jeżeli planujecie korzystać z ekspertów i ekspertek zewnętrznych, wyjaśnijcie, dlaczego i jaka będzie ich rola. • Wspomnijcie o regularnym omawianiu dostępności na spotkaniach partnerskich i w raportach postępu.
Upowszechnianie, wpływ i widoczność (Dissemination, impact & visibility)	• Czy projekt ma realny wpływ na dostępność w dłuższej perspektywie? • Czy dostępność przyczyni się do zwiększenia liczby i różnorodności odbiorców? • Czy przewidziano trwałe rezultaty (np. standardy, narzędzia, materiały)? • Czy promocja projektu jest dostępna i dociera do różnych grup odbiorców? Czy jest prowadzona w sposób dostępny?	• Wyjaśnijcie, jak dostępność wpłynie na liczbę, różnorodność i zaangażowanie uczestników i uczestniczek. • Opiszcie, jakie elementy pozostaną po projekcie (np. materiały dostępne online, wypracowane standardy, narzędzia). • Pokażcie, jak dostępność będzie widoczna w działaniach promocyjnych i komunikacyjnych (np. napisy, wersje w tekście łatwym do czytania, audiodeskrypcja w materiałach wideo). • Wskażcie konkretne wskaźniki (np. liczba wydarzeń z tłumaczeniem na język migowy, liczba materiałów w tekście łatwym do czytania). • Podkreście europejski wymiar – jak dostępność otwiera projekt na odbiorców z różnych krajów.

DOSTĘPNOŚĆ W REALIZACJI PROJEKTU – PRZYKŁADOWE ROZWIĄZANIA I KOLEJNE KROKI

Jeżeli dobrze zaplanowaliście działania dostępnościowe na etapie przygotowywania wniosku, ich realizacja będzie znacznie łatwiejsza. Kluczowe jest jednak, aby podczas wdrażania nie zapominać, że dostępność to proces – **wymaga reagowania na bieżące potrzeby, modyfikowania rozwiązań i testowania ich w praktyce.**

W projektach międzynarodowych pojawia się także okazja do wymiany doświadczeń i wzajemnego uczenia się. Może się okazać, że standardy tworzenia narzędzi różnią się między krajami lub że w innych państwach stosuje się odmienne rozwiązania.

Poniżej znajdziecie przykłady narzędzi i rozwiązań dostępnościowych, które można wdrażać w trakcie realizacji projektu, ułożone zgodnie z etapami działań.

To nie jest kompletna, zamknięta lista, lecz raczej inspiracja do dalszych poszukiwań. Pamiętajcie, aby dać sobie czas i przestrzeń na poszukiwanie i testowanie nowych rozwiązań – tym bardziej, że nie wszystkie narzędzia muszą generować koszty.

1. PRZYGOTOWANIA I ORGANIZACJA DZIAŁAŃ

- **Weryfikacja miejsc** – sprawdzenie dostępności architektonicznej, sensorycznej, komunikacyjnej, dostępności dróg i sposobu dotarcia do budynku, parkingów, wejść, wind, toalet, oznaczeń.
- **Komunikacja wstępna (przed wydarzeniem)** – zapowiedzi wydarzeń w języku prostym, tekście łatwym do czytania, zapowiedzi wideo w języku migowym.
- **Zamówienie usług specjalistycznych** – tłumaczenia na język/i migowy/e, napisy na żywo, audiodeskrypcja, tłumaczenie na język prosty.
- **Materiały drukowane i online** – wersje z powiększonym drukiem, w wysokim kontraście, formaty dostępne dla czytników ekranu.
- **Rozwiązania sensoryczne** – mapy dotykowe, makiety 3D, plany tyflograficzne, opisy dostępności przestrzeni z uwzględnieniem jakości sensorycznych i społecznych (zapachy, tłok, temperatura).
- **Narzędzia cyfrowe** (testowanie narzędzi cyfrowych pod kątem dostępności) – platformy online zgodne z WCAG, dostępne formularze zgłoszeniowe, różne (alternatywne) sposoby rejestracji (telefon, e-mail, wiadomość tekstowa, wiadomość wideo w języku migowym).
- **Wsparcie logistyczne** – dostępny transport, rezerwacja miejsc w pierwszych rzędach, zapewnienie miejsc siedzących, uwzględnienie obecności lub zapewnienie osób asystujących.

2. W TRAKCIE WYDARZEŃ

- **Dostępne formaty przekazu** – tłumaczenie na język/i migowy/e (na miejscu lub zdalne), napisy na żywo (także w transmisjach online), audiodeskrypcja na żywo lub w aplikacji, język prosty.
- **Technologie asystujące** – pętle indukcyjne, systemy wspomagające słyszenie, nadajniki bluetooth.
- **Wsparcie podczas wydarzenia** – osoby pomagające w poruszaniu się, rozumieniu programu, obsłudze narzędzi lub sprzętu.
- **Oznakowanie i informacja na miejscu** – tablice/napisy o wysokim kontraście, piktogramy, kierunkowskazy dotykowe, komunikaty głosowe, głosowo-wizualne.
- **Strefy komfortu** – strefy wyciszenia, miejsca na odpoczynek.
- **Regulacja warunków** – kontrola natężenia dźwięku, unikanie migających świateł, umożliwienie wcześniejszego wejścia dla osób potrzebujących spokojnej adaptacji.
- **Materiały towarzyszące** – programy w tekście łatwym do czytania, wideo w języku migowym, audiodeskrypcja do materiałów wizualnych, wersje elektroniczne (dostępne cyfrowo).

3. PO WYDARZENIACH I W KONTYNUACJI EFEKTÓW

- **Publikacje w dostępnych formatach** – nagrania z napisami, tłumaczeniem na język/i migowy/e, audiodeskrypcją, teksty łatwe do przeczytania, pliki w formatach dostępnych.
- **Materiały dotykowe** – próbki materiałów, plansze, mapy, repliki.
- **Ewaluacja dostępna** – ankiety zgodne z WCAG, formularze w języku prostym, możliwość udzielenia odpowiedzi na różne sposoby – ustnie na żywo, w języku migowym, poprzez przesłanie nagrania.
- **Archiwizacja i ponowne wykorzystanie** – udostępnienie materiałów w otwartym dostępie, utrzymanie dostępnych treści online po projekcie.
- **Dzielenie się rezultatami projektu** – takimi jak materiały edukacyjne, przewodniki, listy sprawdzające, wzory dokumentów.
- **Uczenie się na przyszłość** – podsumowanie wniosków z realizacji działań dostępnościowych i omówienie ich z partnerami.

DOSTĘPNOŚĆ JAKO PROCES

Mamy świadomość, że proponowane tu kompleksowe podejście do dostępności może – przynajmniej na początku – wydawać się przytłaczające. Dlatego warto pamiętać, że dostępność można traktować jako proces: stopniowo rozwijać narzędzia, kompetencje i rozwiązania, testować je i doskonalić w trakcie trwania projektu.

Nie bójcie się popełniać błędów. Najważniejsze, aby zacząć i konsekwentnie iść dalej: uczyć się, testować, pytać, sprawdzać, poprawiać. Pamiętajcie, że dostępność rozwija się razem z zespołem i partnerami, stając się naturalnym standardem pracy i wspólnym językiem.

Szczególną wartością projektów międzynarodowych jest to, że dają przestrzeń do wymiany doświadczeń i uczenia się od siebie nawzajem. To, co w jednej organizacji jest dopiero nowością, w innej bywa codzienną praktyką (i odwrotnie). W tym różnorodnym doświadczeniu kryje się ogromny potencjał.

NARZĘDZIA I INSPIRACJE

Poniżej znajdziecie zestaw narzędzi i inspiracji, z których sama korzystam i które chętnie polecam innym. To mieszanka standardów, praktycznych poradników oraz przykładów konkretnych zastosowań wybranych narzędzi. Nie jest to katalog zamknięty, lecz raczej punkt wyjścia – coś, do czego można wracać na różnych etapach pracy nad dostępnością i co może inspirować do własnych, dalszych poszukiwań.

MATERIAŁY PO POLSKU

STANDARDY I WYTYCZNE

- **Standardy Dostępności Architektonicznej m.st. Warszawy**

<https://wsparcie.um.warszawa.pl/dostepnosc-architektoniczna>
→ praktyczne wytyczne dla budynków i przestrzeni publicznych.

- **Budowlane ABC**

<https://budowlaneabc.gov.pl/>
→ baza wiedzy o przepisach prawa budowlanego, w tym rozwiązań sprzyjających dostępności

- **WCAG 2.1 – wytyczne dostępności cyfrowej (LepszyWeb.pl)**

<https://testy.lepszyweb.pl/wcag21>
→ uproszczony przewodnik po międzynarodowych standardach dostępności stron i aplikacji

- **Jak zwiększyć dostępność cyfrową dokumentów tekstowych? (gov.pl)**

<https://www.gov.pl/web/dostepnosc-cyfrowa/jak-zwiekszyt-dostepnosc-cyfrowa-dokumentow-tekstowych>
→ praktyczne porady dotyczące tworzenia dostępnych plików Word, PDF itp.

- **Informacja dla wszystkich – wytyczne tekstu łatwego do czytania (ETR – Easy to read)**

https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2015/03/Informacja-dla-wszystkich-internet_O.pdf
→ przewodnik po tym, jak pisać teksty łatwe do czytania i zrozumienia

- **Prosty język – poradnik (Serwis Służby Cywilnej)**

<https://www.gov.pl/web/sluzbacywilna/prosty-jezyk>
→ zasady stosowania prostego języka w komunikacji

- **Wrocławskie Standardy Dostępności Kultury i Wydarzeń**

<https://mops.wroclaw.pl/aktualnosci/informacje/1887-wroclawskie-standardy-dostepnosc-kultury-i-wydarzen>
→ zestaw dobrych praktyk dla organizatorów wydarzeń kulturalnych

- **Audiodeskrypcja – zasady tworzenia (Fundacja Kultury Bez Barier)**

<https://kulturabezbarier.org/wp-content/uploads/2019/12/Audiodeskrypcja-zasady-tworzenia.pdf>
→ podstawowy podręcznik tworzenia audiodeskrypcji do filmów, spektakli i wystaw

- **Napisy dla niesłyszących – zasady tworzenia**

https://kulturabezbarier.org/wp-content/uploads/2019/12/Napisy-dla-nieslyszacych_zasady-tworzenia_2019.pdf
→ poradnik tworzenia napisów do filmów i wydarzeń na żywo

PRZYKŁADY I NARZĘDZIA

- **Kultura Wrażliwa (Małopolski Instytut Kultury) – poradniki (np. tekst alternatywny)**

<https://kulturawrazliwa.pl/blog/wiedza/>
→ praktyczne mini-przewodniki nt. dostępności w kulturze

- **Logios – aplikacja do analizy prostoty języka**

<https://redaktor.logios.dev/config>
→ darmowe narzędzie online sprawdzające czy tekst jest prosty w odbiorze

- **Czytanie Obrazów, czyli jak poznać sztukę (projekt Fundacji Kultury Bez Barier)**

<https://czytanieobrazow.pl/>
→ projekt realizowany we współpracy z wieloma instytucjami kultury z całej Polski, który prezentuje różnorodne dzieła i prace artystyczne w jednym miejscu, oferując narzędzia ułatwiające dostęp, takie jak audiodeskrypcja, napisy rozszerzone, tłumaczenie na PUM oraz tekst w formie łatwej do czytania

- **TR Warszawa – opis dostępności**

<https://trwarszawa.pl/edukacja/dostepnosc-tr-warszawa/>
→ przykład opisu dostępności instytucji

- **Orange Warsaw Festival – Dostępny Orange Warsaw Festival**

<https://orangewarsawfestival.pl/dostepnosc>
→ przykład dostępnego wydarzenia i komunikowania o nim (wraz z narzędziami)

SIECI I WEBINARIA

- **Kultura Wrażliwa – webinaria online (Małopolski Instytut Kultury)**

<https://kulturawrazliwa.pl/webinary-dostepne-online/>

→ nagrania spotkań i szkoleń o dostępności w kulturze

- **Narodowe Centrum Kultury – dostosowanie instytucji kultury**

<https://youtu.be/1mcWwyOhVmE>

→ film o wdrażaniu dostępności

- **Warszawska Akademia Dostępności – cykl webinarów**

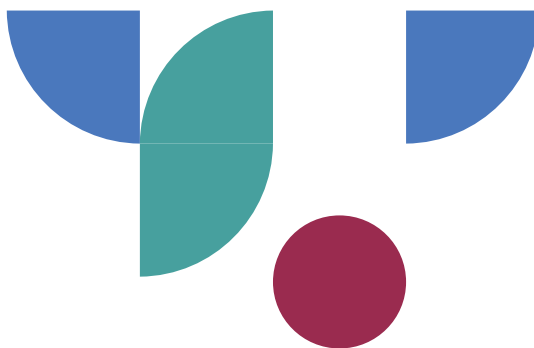
https://www.youtube.com/channel/UCmC4nNUGJ3uHd_GlJMjs3zQ

→ bogaty zbiór nagrań o dostępności architektonicznej i cyfrowej

- **Forum Koordynatorów i Koordynatorek Dostępności (FB)**

<https://www.facebook.com/groups/forumkoordynatorowdostepnosci>

→ grupa wymiany doświadczeń i wsparcia dla praktyków dostępności

MATERIAŁY PO ANGIELSKU

STANDARDY I WYTYCZNE

- **Smithsonian Guidelines for Accessible Exhibition Design**

<https://www.sifacilities.si.edu/sites/default/files/Files/Accessibility/accessible-exhibition-design1.pdf>

→ kompleksowe wytyczne tworzenia dostępnych wystaw, ale też różnych innych wydarzeń kulturalnych (obejmują architekturę, program i komunikację)

- **Inclusive Design Principles**

<https://inclusivedesignprinciples.org/>

→ siedem zasad projektowania uniwersalnego dla produktów i usług cyfrowych

- **Ofcom – Subtitling, Sign Language & Audio Description guidelines**

<https://www.ofcom.org.uk/>

→ regulacje i standardy dla mediów w Wielkiej Brytanii (napisy, język migowy, audiodeskrypcja)

PRZYKŁADY I NARZĘDZIA

- **The Met (Nowy Jork) – sensory-friendly map**

<https://www.metmuseum.org/-/media/files/events/programs/progs-for-visitors-with-disabilities/sensory-friendly-map.pdf>

→ mapa ze wskazówkami dotyczącymi odwiedzin w muzeum dla osób wrażliwych sensorycznie

- **Smithsonian – Visitors with Disabilities**

<https://www.si.edu/visit/VisitorsWithDisabilities>

→ materiały, opisy i narzędzia dostępu dla publiczności z różnymi niepełnosprawnościami

- **TATE London – audiodeskrypcja**

<https://youtu.be/pYIRn64Cj4I?si=bcWNh79q-TUdOjc5>

→ przykład audiodeskrypcji połączonej z materiałem wideo

- **National Gallery Singapore – Calm Room**

<https://www.nationalgallery.sg/sg/en/visit/visitor-information/calm-room.html>

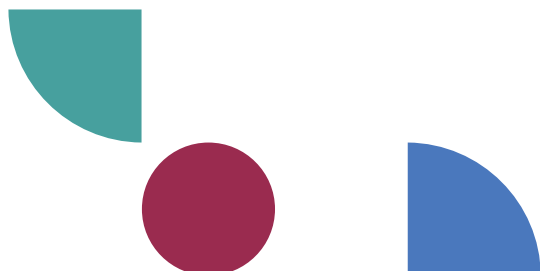
→ przykład pokoju wyciszenia i komunikacji o nim

SIECI I RAPORTY

- **European Disability Forum (EDF)**

<https://www.edf-feph.org/>

→ europejska federacja organizacji działających na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami

Creative Europe Desk Polska

Al. Ujazdowskie 41

00-540 Warszawa

☎ +48 22 44 76 180

✉ info@kreatywna-europa.eu

🌐 kreatywna-europa.eu

📘 facebook.com/kreatywnaeuropa

📷 instagram.com/creative_europe_desk_polska

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Współfinansowane przez
Unię Europejską

Publikacja została sfinansowana przy wsparciu Komisji Europejskiej oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wyraża ona jedynie opinie jej autorów, a Komisja oraz MKiDN nie mogą zostać pociągnięte do odpowiedzialności w zakresie wykorzystania informacji w niej zawartych.